

הרב בנימין דה לה פואנטה

פירוש רש"ר הירש על 'דברי דוד האחרונים'

'דברי דוד האחרונים' (שמ"ב כג, א-ז) הינם סתומים, והפרשנים עמלו על מנת להנגיש אותם לקורא וללומד. רובם הבינו כי 'דברי דוד האחרונים' הם תיאור של חזון נבואי אותו חזה דוד.

הפסוק	הפירוש	
א	וְאֵלֶּה דְבָרֵי דָוִד הָאֲחֵרִים נָאֵם דָּוִד בֶּן יִשָׁי וּנְאֻם הַגִּבֹּר הַקָּמָה עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וּנְעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל:	פתיחה לדברי נבואה שחזה דוד, משיח ה'.
ב	רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי וּמָלְתָה עָלַי לְשׁוֹנִי:	רוח הקודש התגלתה לי ואלה דבריה:
ג	אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאֲדָמָם צְדִיק מוֹשֵׁל בְּרֵאֵת אֱלֹהִים:	כך אמר לי ה': יבוא זמן בעתיד שיעמוד מלך צדיק וירא אלהים.
ד	וּכְאֹרֶץ בְּקָרִי יִזְרַח שֶׁמֶשׁ בְּקָרִי לֹא עֲבוֹת מְנַגֵּה מִמָּטָר דֹּשָׁא מֵאֲרָץ:	ובאותו הזמן יהיה אור גדול, כמו האור בבוקר כשהשמש זורחת ללא עננים המורידים גשם המוציא דשא מהארץ.
ה	כִּי לֹא כֵן בִּיתִי עִם אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם שָׁם לִי עֲרוּכָה בְּכָל וּשְׁמֵרָה כִּי כָל יִשְׁעֵי וְכָל חִפְצֵי כִּי לֹא יִצְמִיחַ:	ביתי לא יהיה כמו הבוקר המעונן, כי ה' כרת עמי ברית עולם, ערוכה בכל ושמורה, והוא הדואג לכל ישעי ולכל חפצי, והוא לא יצמיח מלכות אחרת במקומי.
ו	וּבְלִיעַל פְּקוּץ מְנַדֵּף לָהֶם כִּי לֹא בָּדָד יִקְחוּ:	אבל הרשעים אינם קבועים במקומם, ואנשים מתרחקים מהם.
ז	וְאִישׁ יִגַּע בָּהֶם יִמְלֹא בְרָזֶל וְעֵץ חֲנִית וּבָאֵשׁ שָׂרוּף יִשְׂרְפוּ בַשַּׁבָּת:	אם אדם ירצה לגעת באותם קוצים (הרשעים), הרי שיצטרך להגן על עצמו בברזל ולהצטייד בכלי זין, ואחריתם של הרשעים להישרף באש.

לסיכום החזון, דוד רואה ברוח קדשו הבטחה מאת ה' שבעתיד יקום מזרעו מלך צדיק שיפיץ אור גדול בעולם, כשמתנגדיו הרשעים הדומים לקוצים יכלו. זהו הפירוש המקובל במפרשים לפסוקים האלו עם הבדלים קטנים ביניהם.

לעומתם הרב שמשון רפאל הירש הבין אחרת. הוא מתייחס פעמיים לדברי דוד האחרונים, פעם אחת בהקדמה לפירושו לספר תהילים, ופעם אחרת בספרו 'אגרות צפון'. בפתיחה לפירוש רש"ר הירש לספר תהילים כתובים הדברים הבאים:

כיצד תפס דוד את עצמו ואת מזמוריו? דבר זה מתבאר ב"דבריו האחרונים" (שמואל ב כג, א-ז), בהם הוא סוקר את ערך שירתו ואת ערך ביתו למען הישועה הכללית שתצמח בארץ בימי העתיד הרחוקים. ניצחונם הסופי של הצדק ושל יראת אלהים בלב בני אדם, הוא התוכן העיקרי, שלמען הודעתו מלאהו ה' ברוחו ושם מילתו על שפתיו (פסוקים ב-ג). עתיד זה, שיהיה כבוקר זך בלי עבים, יזרח אורו רק כאשר זרע הישע הטמון בחביון נפשו של האדם יבשל בהשפעת השמחה והיגון הבאים חליפות כמו נוגה ומטר (פס' ד). כי (פס' ה) ערך ביתו אשר יסד ה' ואשר על ידו הוא קיים אינו מצטמצם בגבולות ההווה, כי ברית עולמים כרת ה' עמו, ברית ערוכה ושמורה בהתפתחות הכללית המקיפה, אף על פי שישע זה שלו, שהוא גם תשוקת הכל, אינו נובט עדיין בהווה. ואולם כל בליעל הוא כקוץ שהרוח עוקרת אותו ואין צורך להסירו ביד (פס' ו-ז). אמנם אילו בא אדם בעוצמתו להילחם בבליעל, חייב היה להזדיין בנשק ובחרב ברזל. אולם בהשגחת ה' ישרפו בני הבליעל באש, אף כי לכאורה השגחה זו שרויה בשלוותה. במורשה הרוחנית האחרונה הזאת מונח המפתח האמיתי לספר התהילים...

על פי הבנתו של רש"ר דברי דוד אינם מתייחסים לעתיד "בית דוד" כפי שהבינו המלבי"ם ומפרשים אחרים, אלא להתפשטות הצדק ויראת האלהים בעולם לעתיד לבוא. יתרה מזאת, כלל לא מדובר בחזון אותו חוזה דוד, אלא בתיאור שדוד מתאר את התכלית לשמה זכה שמילותיו יהיו לכתבי הקודש, למזמורי תהילים. לפי זה 'דברי דוד' אלו הם למעשה שירה, בה מהלל דוד את ניצחונה העתידי של רוח האדם הצדיק וירא האלהים על כל מיני כוחות בליעל, המצליחים לעיתים להעכיר את האווירה אך לא לאורך ימים.

כידוע, הספר 'אגרות צפון' של רש"ר הירש מורכב מ"ט אגרות. לסוף האגרת השישית צירף רש"ר מספר קטעים מהתנ"ך, כשהקטע הסוגר הוא 'דברי דוד האחרונים' האלו. האגרת הרביעית עוסקת באדם ובתפקידו בבריאה, החמישית עוסקת בחינוך ובה הוא סוקר את תקופת אדם הראשון ונח - תקופת הינקות והחינוך הראשוני של האנושות, ובאגרת השישית עוסק רש"ר בהיסטוריה של האנושות, או בניסיון האנושי, והוא מבסס את דבריו על תיאור תפוצת בני נח אחר המבול. לפי דבריו התרחשויות ההיסטוריה ידריכו את האדם והאנושות להגיע לתכליתם: "על ידי הניסיון יתחנך להבין את ערך עצמו וערך דעת את ה'". לאורך התקופות

הופיעו מעצמות שונות על במת ההיסטוריה וכל אחת ניסתה בעזרת כח או כישרון חדש שהיה לה לשלוט ולהשאיר בידה לעתיד את אשר הצליחה לכבוש. אך דווקא כאשר מגיעה המעצמה לשיא גדולתה - על ידי אותה גדולה היא תרד פלאים ותיכחד מהעולם ותפנה את הדרך למעצמה הבאה. לאן בסופו של דבר יוביל את האנושות הלימוד מן הניסיון? בסופו של דבר ייווכח האדם שרק הבניינים שבנה בצדק ובאהבה, ולא בחמס, הם אלה שהיו לבניינים שהחזיקו מעמד לאורך דורות. כשהתבונה הזאת תשתרש בלב מין האדם האנושות תחדל מלשאלו: "מה לי לעשות למען אהיה מאושרת", אלא תשאל: "מה עליי לעשות עם כל האושר ושפע הברכה אשר בידי?"

לאיגרת זאת, כאמור, צירף רש"ר הירש את דברי דוד האחרונים. ברור הדבר שגם כאן הוא הבין אותם כפי שהוא הסביר בפתיחה לפירוש לספר תהילים, ולא כפי הבנת המפרשים. דוד מדבר בהם על תכלית העולם להגיע להבנה שהצדק הוא שיגבר על פני הרשע¹.

פירוש הפסוקים עפ"י רש"ר הירש²

הפסוק	הפירוש	
א	וְאֵלֶּה דְבָרֵי דָּוִד הָאֲחֻרָיִם נֶאֱמָר דָּוִד בֶּן יִשְׁי וְנֶאֱמָר הִגְבַּר הַקֶּם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנִעְיָם זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל:	אלה דבריו של דוד שהורם מעם להיות משיח ה' ונעים זמירות ישראל
ב	רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי וּמָלְתִּי עַל לְשׁוֹנֵי:	רוח ה' דיבר באמצעותי, והמילה על לשוני הייתה שלו
ג	אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דַבֵּר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאָדָם צִדִּיק מוֹשֵׁל יְרָאת אֱלֹהִים:	דבר ה' הוא: 'בקרוב האדם צדק ויראת אלהים ישלטו' ³

- 1 השתמשתי במהדורות הבאות: פירוש רש"ר לתהילים, תרגום מגרמנית: הרב ד"ר יחיאל זאב ליפשיץ, הוצאת מוסד הרב קוק; אגרות צפון, מתוך: אמונה בזמן משבר, תרגום: הרב משה זלמן אהרנסון, הוצאת ידיעות ספרים; The Nineteen Letters on Judaism, prepared by Jacob .Breuer, translation by Rabbi Dr. Bernard Drachman, Philip Feldheim Inc., 1960
- 2 לצורך סידור הפירוש כאן עשיתי שימוש בשני מקורות: פירוש לפסוקים המובא בפתיחה לפירוש לספר תהילים, ותרגום הפסוקים לאנגלית במהדורה האנגלית של אגרות צפון (ציון לעיל).
- 3 בפתיחה לספר תהילים מופיע: 'על ידי יראת אלהים מגיע הצדק למשול בבני אדם'. הפירוש כאן, המבוסס על המהדורה האנגלית לאגרות צפון, נראה מתאים יותר, הן לדברים שציטטנו מהפתיחה לספר תהילים והן לתוכן שבאגרות צפון.

ד	<p>וְכָאוּר בְּקָרָה יִזְרַח שְׁמֵשׁ בְּקָרָה לֹא עֲבוֹת מְנַגֵּה מִמָּטָר דְּשָׂא מֵאֲרָץ:</p>	<p>כאשר הבוקר יפציע, כאור השמש ללא עננים, מהאור הזה ובעזרת המטר דשא יצמח מהארץ. [עד כאן דברי המוסר האלהי.]</p>
ה	<p>כִּי לֹא כֵן בְּיַתִּי עִם אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם שָׁם לִי עֲרוּכָה בְּכָל וְשִׁמְרָה כִּי כָל יְשׁוּעֵי וְכָל חַפְצֵי כִּי לֹא יִצְמִיחַ:</p>	<p>[מכאן דוד משקף את הדברים על עצמו:] אבל בייתי הנוכחי הוא עוד לא כזה. כי דברים אלו הם ברית עולם, לעתיד לבוא, וכל ישעי וכל חפצי להגיע לשם, כי עוד לא יצמיח.</p>
ו	<p>וּבְלִיעַל פְּקוּץ מָנַד פְּלָהֶם כִּי לֹא בָדָד יִקְחוּ:</p>	<p>[חזרה למוסר האלהי:] מעשי הרשעה⁴ הקיימים כעת בעולם [המנוגדים לצדק וליראת אלהים] הם כקוצים מפוזרים, אך לא ניתן להסירם ביד בגלוי.</p>
ז	<p>וְאִישׁ יִגַּע בָּהֶם יִמְלֵא בְרָזָל וְעַץ חֲנִית וּבָאֵשׁ שָׂרוּף יִשְׂרְפוּ בַּשָּׂבָת:</p>	<p>אם איש היה מוכרח ליגע בהם, אז יזדיין בברזל וחנית, אך ניתן להסירם בהשקט ובהסתרה, על ידי האש.</p>

היתרון הברור לפירושו של רש"ר הירש על הפירוש ה'רגיל' הוא שלא מצינו במקום אחר שדוד מנבא בספר שמואל נבואות לעתיד. קשה להניח שבמקום היחיד שבו הבנת הפסוקים מוקשה מתגלה שדוד מתנבא, ולפי פירוש רש"ר⁴ באמת אין מדובר כאן בנבואה. היתרון הנוסף בפירושו הוא שיש באמת ב'דברי דוד האחרונים' סיכום של פועלו של דוד כמלך ישראל וכנעים זמירות ישראל, כמי ששואף להשלטת צדק ויראת אלהים בעולם, בבחינת "וימלך דוד על כל ישראל ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו" (שמ"ב ח, טו). לפי פירוש זה דברים אלו מתאימים ביותר להיחשב באמת 'דברי דוד האחרונים'.

4 בפתחה לספר תהילים מופיע: 'ובני בליעל'. הפירוש כאן כנ"ל הערה 3.

